

Recent schreef ik voor een flamingantisch weekblad een stukje over de euthanasiekwestie naar aanleiding van de zelfgekozen dood van Hugo Claus. Ik had daarover eigenlijk geen sterke opinies en wilde alleen de aandacht vestigen op het zeer geladen symboolkarakter van zijn daad, namelijk als bekroning van de paarse regeerperiode-Verhofstadt die diezelfde dag ten einde liep. Tot mijn ontevredenheid moest ik bij publicatie vaststellen dat de hoofdredacteur gemeend had tussen mijn verhaal wat zinnnetjes te moeten invoegen.

Zijn zinnnetjes boven mijn naam, waar ik dus op aangesproken kan worden.

Wel, zelfs al was het “ $2 + 2 = 4$ ”, dan gooi je nog niet je eigen ideetjes in andermans opiniestuk.

Dat is een kwestie van elementair respect.

Bovendien, blaadjes die zelf regelmatig tegen links en de islam om meer vrije meningsuiting roepen, moeten eens leren om zelf wat minder krampachtig met meningsuitingen om te gaan.

Daar komt bij dat de inlassingen inhoudelijk helemaal niet zo onschuldig waren, want ingingen tegen een stelling die ik herhaaldelijk verdedigd heb, namelijk dat er niets goeds te bereiken valt met de retorische kunstgreep van de
“reductio ad Hitlerum”

.

Wat de hoofdredacteur erbij gezet had, waren in essentie twee versies van eenzelfde boodschap, namelijk dat euthanasie iets nazi is.

Hij haalde er het zopas ontvouwde VLD-plan bij voor “euthanasie” op gehandicapte kinderen en demente bejaarden, en noemde dat naar nazi-voorbeeld de
Gnadentod

En wat de Vlaamse vrijzinnigen zo glorieus vonden aan Claus' dood, namelijk de soevereiniteit waarmee hij de dood tegemoet getreden was, werd weggezet als een *"Triumph des Willens"*, in toespeling op de nazi-film van Leni Riefenstahl.

Om te beginnen was de euthanasie van Claus een authentiek voorbeeld van wat de huidige wet onder euthanasie verstaat, niet de zeer uitgerokken betekenis die de VLD er straks aan wil geven. Het ging hier om zelfbeschikking, niet om de beschikking over het leven van anderen. Ik had er precies op gewezen dat Claus' euthanasie zo bij uitstek geschikt is als uithangbord van de paarse ethische revolutie omdat ze in dit opzicht zuiver op de graat is.

Anders dan bij zwangerschapsafbreking of het ter beschikking stellen van kinderen voor homo-adoptie besliste hij niet over het leven van anderen, alleen over dat van hemzelf.

Dit was dus een radicaal ander geval dan de eugenetische uitwieding van "levensonwaardige" individuen door alwetende artsen in 1940, toen gerechtvaardigd als "genadedood".

Claus' keuze voor de *"Freitod"* kon eventueel wel geduid worden als een "triomf van de wil", d.i. van de menselijke autonomie. Maar het is niet omdat Leni Riefenstahl die uitdrukking als filmtitel gebruikt heeft (overigens zonder verband met de dood), dat ze daarom op één of andere manier intrinsiek nazi zou zijn.

De bevestiging van de menselijke vrijheid tegenover de dood was een thema in zeer respectabele antieke filosofieën, meest bekend het stoïcisme.

Rik van Cauwelaert haalde in zijn hoofdartikel bij deze gelegenheid (*Knack*, 26-4-2008) ondermeer Seneca aan.

Er was bij mijn weten in het nazi-rijk geen paarse cultus rond euthanasiegevallen als dat van Claus, waarin iemand over zijn eigen leven beschikte. Er waren wel enkele opgemerkte zelfmoorden, ondermeer van Adolf Hitler en Josef Goebbels, en van enkele generaals te velde, bv. Walter Model, die meende dat een generaal die het Rijk vertegenwoordigde, niet vernederend in handen van de vijand mocht vallen.

De zelfmoord van Hermann Goering vlak vóór zijn geplande terechtstelling werd door vele Duitsers als een geslaagde ontsnapping toegejuicht.

Daaraan was ook weer niets specifiek nazi, doorheen de geschiedenis hebben krijgers de dood boven de gevangenschap of andere vernederingen verkozen.

Er zijn situaties waarin, en mensentypes voor wie, eer belangrijker is dan leven.

Claus leed aan de ziekte van Alzheimer en wilde ontkomen aan de aftakeling die daarvan het gevolg is. Andere bekende zelfmoorden vanuit dit motief waren die van Arthur Koestler, in een zelfmoordpact met zijn vrouw, en van Henry de Montherlant, benevens talloze gewone mensen die er op hun oude dag zelf discreet een eind aan maken. (Een voorvechter van normen & waarden die ik goed gekend heb, tegenstander van euthanasie, vroeg op zijn sterfbed om er een eind aan te mogen maken, maar uiteindelijk was de dood hem toch nog vóór.) Hoewel geheel autonoom en vrijwillig, zit hieraan wel een problematisch aspect.

Vele ouderen die zich voelen aftakelen, zullen zich door een toename van dit soort euthanasie onder druk gezet voelen om dit voorbeeld te volgen.

Uiteraard verzekert men ons dat de wet hen hiertegen beschermt, dat hun vrije keuze volledig gerespecteerd wordt.

Maar de tendens zal wel sterker worden, het gevoel zal wel ingang vinden dat het ongepast is om de samenleving onnodig lang tot last te zijn.

Zullen nabestaanden begerig naar de erfenis het zo weten aan te brengen, om een verzwakte bejaarde “vrijwillig” en “autonoom” het inzicht te doen krijgen dat ook hij een beetje genereus moet zijn en de wereld van de dure zorgen voor zijn aftakelend lichaam bevrijden?

Ook dat is natuurlijk niets nieuws. Volkeren die in ecologisch extreme omstandigheden moesten overleven, hebben altijd dit verschijnsel gekend, van ouderen en zieken die hun familie van henzelf verlostten.

Zoals bij de zuidpoolexpeditie van Robert Scott (1912), waarin Laurence Oates, die de voorraden zag slinken en zelf door een wonde gehinderd werd, zich opofferde door de sneeuwstorm in te lopen.

Of in de film

De Ballade van Narayama

, waarin een Japans oudje zich door haar zoon de berg laat opdragen.

Daar gaat ze tussen de geraamten van haar voorgangers in bidpositie zitten en dan stuurt ze haar aarzelende zoon weg, terug naar de wereld van de levenden.

Daar is helemaal niks nazi aan, gewoon een wereldwijde en oeroude praktijk.

Maar ook niet-nazi gewoonten kunnen bekritiseerd worden. Een overbekend verhaaltje in de confuciaanse literatuur neemt juist deze gewoonte op de korrel.

Vader en zoon dragen grootvader op een draagberrie het bos in om hem daar achter te laten.

Bij de terugkeer wil de zoon de draagberrie mee terugnemen, terwijl vader die wil laten liggen: "Maar vader, die zal ik later toch nodig hebben wanneer ik jou hier kom afzetten?"

En dan komt vader tot inkeer, en ze nemen grootva terug mee naar huis.

Ook katholieke Vlaamse hoofdredacteurs moeten betere argumenten tegen de paarse revolutie kunnen bedenken dan de zoveelste *reductio ad Hitlerum*. In mijn ervaring is er op termijn nooit iets mee gewonnen, een verkeerde voorstelling te geven van de argumenten van een tegenpartij.

Zo had de kardinaal ongelijk, Claus ervan te beschuldigen, de dood ontvlucht te zijn.

Dat was gewoonweg niet de waarheid.

Claus heeft de dood recht in de ogen gezien, heeft haar zonder omwegen omhelsd.

Wat hij heeft willen ontwijken, was de aftakeling tot een niveau dat velen authentiek en zonder nazi-bijgedachten “subhumaan” zullen noemen, minder-dan-menselijk.

De toestand van de ondoden, wier hart nog klopt maar zonder dat er nog een menselijk bewustzijn in woont.

Hij had teveel zelfrespect om dat te laten gebeuren.

Zo althans meen ik zijn motief begrepen te hebben, en ik wil dat eerlijk weergeven.

De kardinaal geeft er een draai aan, maar
au fond

is het waarschijnlijk tegen Claus' echte motief, dat hij bezwaar heeft.

Het verschil is dit. Claus wilde, zoals zijn vriend Etienne Vermeersch dat noemt, “waardig sterven”. Dat is exact hoe euthanasie-aanvragers hun wens omschrijven: waardig sterven, zonder betutteling of bevoogding. Daaraan is niets nazi, noch objectief noch subjectief, maar misschien is het wel iets waartegen een kardinaal bezwaar mag maken.

De “autonomie” en de “waardigheid” (d.w.z. besef van macht over zichzelf) waarover vrijzinnigen het hebben, zijn precies datgene waaraan de Kerk niet gelooft.

In de oude tijd bestond er een katholiek gebed waarin men aan God belooft, op geen enkele wijze te willen ontsnappen aan of zich in te dekken tegen welke vorm van doodgaan dan ook die de goede God voor ons voorzien kan hebben. Het idee om de eigen dood onder controle te houden, wordt door de Kerk als een vorm van hoogmoed beschouwd.

Dát is de inzet van de euthanasiestrijd tussen katholieken en vrijzinnigen.

De echte inzet van het euthanasiedebat

Written by Koenraad Elst
Wednesday, 19 January 2011 01:10 -

Het gevreesde hellend vlak naar een veel bredere en oneigenlijke toepassing van de euthanasie (eugenetische of andere *Gnadentod*) is slechts een secundaire kwestie.

Daarin gaat het over doding van derden, een fundamenteel andere kwestie dan de onderhavige, namelijk de beschikking over het eigen leven.

De dood van Claus had niet als doel, het Vlaamse ras van een last te bevrijden of de voortplanting van een drager van het Alzheimergen te voorkomen, dat was allemaal niet aan de orde.

Het centrale probleem vanuit katholiek oogpunt was hier de wil van een mens om zelf zijn einde onder controle te houden.

Dát voorrecht zou alleen aan God toebehoren.

Vrijzinnigen antwoorden: vroeger dacht de mens dat een ziekte de wil van God was, en dat hij er niets aan kon of mocht doen, maar hij heeft zich uit dat fatalisme, uit die onwetende kleinheid geëmancipeerd.

Zo moet hij zich ook emanciperen uit het geloof dat de dood Gods voorbehouden domein is.

Even samenvatten, we hadden het over “eer”, “waardigheid”, “zelfrespect”. Het punt van de vrijzinnigen en neo-Seneca’s is dat de Kerk dáár precies tegen is, dat zij vóór betutteling en bevoogding is. Ik heb na de uitspraken van de kardinaal met een aantal militante vrijzinnigen gepraat, en het viel me op welke felle verontwaardiging de kerkvoogd bij hen opgewekt had: “Zie je wel dat de tsjeven nog niks veranderd zijn?”

Dat ze de mens klein en zielig willen houden?”

Ziedaar de echte inzet van het euthanasiedebat.

Het gaat niet fundamenteel om eugenetica of de begroting van de sociale zekerheid in tijden van vergrijzing, het gaat om twee verschillende mensbeelden.

Wie vanuit katholiek standpunt de paarse ethische revolutie wil bestrijden, moet het katholieke mensbeeld verdedigen, niet met gezwollen prikkeldraadretoriek de aandacht afleiden naar een verdwijnpunt in een duister verleden.

De echte inzet van het euthanasiedebat

Written by Koenraad Elst

Wednesday, 19 January 2011 01:10 -

(*Nucleus*, april 2009)